

C. R.
L'aniversari de Blasco Ibáñez
(*Mirador: setmanari de literatura, art i política, 31-1-1929*)

La peregrinació de valencians a Menton amb motiu de l'aniversari de la mort de Blasco Ibáñez, ha constituït una imponent manifestació del culte que es professa a València al gran novel·lista.

El dia de l'aniversari, els amics de Blasco varen visitar Fontana Rosa, la finca on va morir Blasco i on havia escrit les seves darreres obres, dipositant flors sobre la tomba. Abans d'emprendre el viatge de retorn els valencians visitaren la tomba d'un altre gran desterrat, Giovanni Amendola, la qual cosa ha constituït un acte delicat de fraternitat mediterrània, simbolisme sobre el qual cal insistir.

Menton, a tres cents metres de la frontera italiana, és una ciutat clara i alegre, plena, per curiosa coincidència, de records valencians. Menton era en el segle XV una espècie d'estació marítima dels Borgia, i en les esglésies de la part vella de la ciutat es troben encara imatges de sants valencians, donació d'aquella família de papes i d'altra gent menys recomanable. Alguns carrers de Menton tenen un aspecte típicament valencià. Blasco Ibáñez s'hi passejava sovint i per aquests carrers va ésser conduït el seu cadàver ara fa un any, camí del cementiri dalt de la muntanya que domina la ciutat.

Per un valencià, Menton, vist des del mar, sembla una nau que avança cap a València carregada de records i de relíquies. Aquesta imatge tindrà algun dia realitat. Els valencians no perden l'esperança d'endur-se'n a la seva terra el cadàver de l'autor de *Mare Nostrum* quan el desig de Blasco pugui complir-se. Pensen portar-lo per mar, en una expedició de barques de vela, com homenatge al novel·lista del mar.

Blasco Ibáñez era l'únic novel·lista de la nostra època que havia adquirit fama universal. Els crítics espanyols no li havien concedit gaire importància fins fa poc. Les seves novel·les regionals, que avui es consideren les millors, a penes foren comentades quan la seva aparició. *La barraca*, que és un veritable poema, fou publicat en una modesta edició de 800 exemplars que va tardar molt de temps a vendre's, i ningú no en va parlar. Els crítics trobaven que Blasco tenia un estil incorrecte.

Aquesta observació a ell li feia molta gràcia.

No sé pas què vol dir estil incorrecte. Hi ha qui té estil i hi ha qui no en té. Però des del moment en què un escriptor té un estil, aquest és perfectament correcte per ell. No en pot tenir d'altre. És la seva personalitat.

Altres crítics censuraven els gal·licismes de què usava en la seva prosa. Ben estudiats, es veu que aquests gal·licismes no son mes que valencianismes. I consti que Blasco no parlava gairebé mai en valencià. Però conservava en la conversa alguns girs d'aquesta llengua, així com l'entonació. Quan Duran i Tortajada va traduir al català dues de les seves novel·les, alguns crítics catalans van trobar a la prosa de Blasco un nou encant, com si s'hagués reintegrat a la seva llengua original. Aquesta observació va estranyar molt a Blasco, que no havia mai pensat en això.

El cert és que Blasco Ibáñez no era un purista en cap idioma. Concedia al llenguatge la importància que en un viatge té el vehicle. El seu interès estava posat en el paisatge, en l'espectacle immens que s'oferia als seus ulls i que després descrivia amb exaltacions sensuais. O, dit amb mes exactitud: el llenguatge per ell era el vidre que

permet contemplar aquell espectacle. Cuidava tan sols que fos clar, evitant els arabescos que entorpeixen la visió.

Coneixia molt bé el francès, per bé que el parlava amb un accent que el delatava. Fa quatre anys, en un banquet que li van oferir diversos periodistes i literats de París, va fer un discurs emocionant recordant la seva vida de periodista revolucionari i pobre. Hi havia tanta vida en les seves paraules i tanta expressió en aquell francès barbar, que quan a continuació fou invitat a parlar l'exquisit escriptor Jean Giraudoux per fer el resum dels discursos, aquest es va excusar dient amb una sinceritat que exclouïa tota ironia:

—Després de les paraules de Blasco Ibáñez dites en un mal francès, ningú no pot ja interessar l'assistència per molt correcte que sigui el francès que parli. El seu francès és vida. El nostre seria pura literatura.

Aquesta força, aquesta vitalitat misteriosa, era l'ànima del seu estil i el que permetia que les seves obres resistissin totes les traduccions. La seva despreocupació en aquest aspecte era absoluta. Algunes vegades havia permès als seus traductors exòtics que traduïssin, no de la llengua original, sinó del francès o de qualsevol altre idioma en què estigués publicat el llibre. I a través d'aquesta doble traducció, la seva obra literària conservava tot el seu encant i tota la seva força. De l'anglès —o més exactament de l'americà— es van traduir algunes de les seves novel·les al japonès. Altres directament del castellà. I del francès es feren les primeres traduccions al rus.

Per cert, que els soviets han completat l'edició russa de les seves obres completes, de les quals existien abans de la guerra tres col·leccions, afegint-hi les seves novel·les més recents. Segons les últimes estadístiques de les biblioteques soviètiques, Blasco Ibáñez és l'autor estranger més llegit. En aquest ordre ve després Tolstoi i abans que Maupassant.

Però tornem al seu estil. Se l'ha comparat sovint amb Zola per coincidència d'escola literària. Seria més just, de totes maneres, comparar-lo amb Balzac, a qui els crítics van trobar també un escriptor incorrecte. Hi havia molts punts de contacte, literari i humà, entre els dos escriptors, i en els seus últims mesos de vida, Blasco tenia i tot una semblança física amb Balzac. La seva imaginació, el seu temperament, la seva inclinació pel grandió era purament balzacià. Blasco va ésser, en la seva vida, un Balzac que havia realitzat els seus somnis.

Però Blasco i Balzac haurien discrepat en les seves idees polítiques. Blasco era un romàntic, un cabdill del 93. Alguns episodis de la seva vida d'agitador semblen estampes de la Revolució francesa. Aquesta activitat era com un complement del seu art, del seu temperament d'escriptor. En aquest aspecte, la gran adoració de Blasco Ibáñez era Víctor Hugo i les últimes pàgines que va escriure varen ésser per retre-li homenatge. Nosaltres dediquem aquests records a l'inoblidable escriptor en complir-se el primer aniversari de la seva mort, una de les més cruels sofertes en aquest temps. L'obra de Blasco Ibáñez, malauradament, va quedar sense acabar.

París, gener de 1929